

стереотипних уявлень продовжують функціонувати і донині. Певна відлига у розвитку добросусідських відносин настигла лише у середині 60-х років після підписання франко-німецького договору про дружбу і співробітництво. В подальші роки поширення міжкультурного діалогу між двома країнами сприяло зближенню народів. І все ж негативна картина Німеччини, яка обумовлена історичним минулим, залишається певною мірою актуальною і нині серед французів. Необхідно зазначити, що пісня написана саме для Патрісії Каас з урахуванням її біографії, що тісно пов'язана з Німеччиною. Вона народилася в Лотарингії неподалік від німецького кордону в міжнаціональній сім'ї, її батько — француз, мати — німкеня. З 13 років вона протягом семи років виступала в клубі-кабаре *Rumpelkammer* в німецькому місті Саарбрюкен. Тому таке вдале поєднання змісту тексту, що є дуже близьким до виконавиці з досить непростою, але актуальною тематикою, знайшла свого слухача не тільки у Франції та Німеччині, але і за їх межами.

На прикладі цього пісенного матеріалу студенти мають можливість пізнати роль культури у формуванні добросусідських відносин між країнами, що є сьогодні ключовим чинником у розбудові «спільного Європейського дому». Отже, вибір автентичної пісні, що враховує національно-культурні, історичні та суспільно-значимі аспекти сприяє в цілому формуванню соціокультурної компетенції студентів і дає можливість глибше пізнати і зрозуміти країну, мову якої вони вивчають.

Список використаних джерел

1. Über sieben Brücken musst du gehen. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.songtexte.com/songtext/karat/uber-sieben-brucken-musst-du-gehn-23ce4417.html>
2. Paroles de la chanson D'Allemagne [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.paroles.net/patricia-kaas/paroles-d-allemande>

Андрійко І.Ф.

старший викладач кафедри німецької мови

факультету міжнародної економіки і менеджменту

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПРИЙОМИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Анотація. У статті автор розглядає емоційний інтелект як одну з ключових компетенцій 21 ст. і описує три прийоми розвитку емоційного інтелекту студентів економічного ВНЗ на заняттях з іноземної мови.

Ключові слова. Емоційний інтелект, емпатія, активне слухання, метод шести капелюхів.

Abstract. In the article, the author considers Emotional Intelligence as one of the key competencies of the 21st century and describes three techniques of development of Emotional Intelligence of students of economic universities on foreign language classes.

Key words. Emotional intelligence, empathy, functional listening, Six Thinking Hats.

Інтерес науковців до проблематики емоційного інтелекту (далі ЕІ) безпосередньо продиктований потребами виробництва і бізнесу. В епоху автоматизації праці, злиття технологій, стрімкого розвитку робототехніки, коли штучний інтелект переграє людину не лише в шахи, але й перевершує її в багатьох екстремальних ситуаціях, емоційна складова набуває особливої цінності у створенні будь-якого продукту, оскільки вона напряду пов'язана з творчістю, умовами самореалізації, взаємодією з іншими людьми. Лише в емоційній сфері людство все ще має домінуючу позицію.

Згідно досліджень, більшість менеджерів з найму цінують емоційний інтелект працівника вище, ніж його IQ. У колі HR-спеціалістів існує приказка про те, що завдяки IQ влаштовуються на роботу, а завдяки EQ – роблять кар'єру. Серед причин, чому кандидати з високим ЕІ є настільки цінними, називають такі:

- можливість справлятися із навантаженнями і працювати у стані стресу;
- уміння будувати стосунки з іншими і співпрацювати у команді;
- уміння добре слухати інших і розуміти їх;
- відкритість до зворотного зв'язку;
- наявність емпатії (чутливість до переживань інших людей, здатність побачити світ з позиції іншої людини і скерувати власну поведінку відповідно до цього);
- уміння приймати зважені і ґрунтовні рішення [1].

Іншою причиною пильної уваги до ЕІ можна назвати появу такого глобального тренду в менеджменті, як щастя на робочому місці. В усьому світі компанії активно обговорюють проблему щастя своїх працівників, вимірюють індекс щастя, контролюють емоції співробітників, пишуть про взаємозв'язок щасливого робочого місця та ефективних, продуктивних працівників [6]. Тому перед вищою школою стоїть виклик: як підготувати майбутніх «щасливих» працівників.

Включення емоційного інтелекту до переліку базових компетенцій фахівців ХХІ ст. [10], спонукає освітян України до пошуків нових підходів до навчання [3], запуску пілотних проектів [9], створення інформаційних ресурсів [4] тощо.

На користь використання ЕІ в освітньому процесі і необхідність його розвитку висловлювались у свій час ще Л. Виготський (ідея єдності афективних та інтелектуальних процесів); С. Рубінштейн (інтелектуальний процес не можливий без участі емоцій); А. Леонтьєв (мислення регулюється емоціями). Сьогодні проблему ЕІ у вітчизняній психології досліджують Д. Люсін, І. Андрєєва, Е. Носенко, Н. Коврига, Т. Березовська, О. Власова, М. Кузнєцов, Н. Діомідова та інші.

Проте найбільші досягнення у галузі досліджень ЕІ належать американським вченим Г. Гарднеру (постановка ЕІ як наукової проблеми), П. Саловею (Peter Salovey) і Дж. Майєру (John D. Mayer), які дали перше визначення терміну ЕІ, а також Д. Гоулману (Daniel Goleman). Останній довів у своїй знаменитій книзі «Емоційний інтелект: чому він може значити більше ніж IQ» (1995 р.), що успіх у бізнесі гарантує не когнітивний, а емоційний інтелект.

Психологи трактують емоційний інтелект людини (англ. *Emotional intelligence*) як групу ментальних здібностей, що беруть участь в усвідомленні та

розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих. Іншими словами, ЕІ — це показник нашої здатності до спілкування, до позитивної взаємодії з іншими людьми. Це уміння розбиратися у своїх і чужих почуттях і будувати відносини з оточуючими на основі довіри і співпереживання [4; 7, с. 9].

Розуміння ЕІ як певних соціальних умінь і теза про можливість його формування у процесі навчання протягом всього життя дають підстави педагогам для виявлення і створення відповідних психолого-педагогічних умов розвитку ЕІ у середніх і вищих навчальних закладах. Більшість психологів вважають найкращим способом розвитку ЕІ психологічний тренінг [7], застосування якого на аудиторних заняттях з іноземної мови є навряд чи можливим.

Проте, якщо ЕІ можна розвивати через навчання, то специфіка предмета «іноземна мова», на нашу думку, може посприяти у цьому як найкраще, оскільки з метою формування комунікативних навичок і вмінь студентів викладач щоразу на своїх заняттях має забезпечити організацію взаємодії студентів, залучаючи їх до парних і групових форм роботи. Будь-яка взаємодія студентів на занятті вимагає від них поєднання когнітивних здібностей з особистісними характеристиками: емоційна самосвідомість, самооцінка, самоконтроль, емпатія, розуміння емоцій інших, управління емоціями і взаємовідносинами тощо.

Для розвитку ЕІ у розпорядженні викладача є великий арсенал інтерактивних методів та прийомів: мозкова атака, мозковий штурм, метод проектів, презентації, колажування, дискусії, інтерв'ю, інсценізації, рольові та ділові ігри, модерації тощо. Ці методи добре відомі і активно застосовуються викладачами іноземної мови.

На заняттях з іноземної мови в економічному вузі на факультеті міжнародної економіки найбільший «дотик» до емоційної сфери відбувається під час вивчення лексичних тем «Менеджмент», «Маркетинг», «Ринок праці», «Робота з персоналом», «Зовнішня торгівля/переговори». Саме тут наголошується на проблемі управління людськими ресурсами, яка включає в себе і культуру ділового і особистісного спілкування, і поведінку людини в організації, і уміння працювати в команді й створювати її. Під час обговорення вимог до сучасного керівника студенти визначають, наприклад, такі протилежні характеристики:

<i>Поганий менеджер</i>	<i>Гарний менеджер</i>
- агресивний	+ напористий, наполегливий
- впертий	+ терплячий
- придириливий	+ об'єктивний, турботливий
- не вміє слухати	+ вміє слухати
- критикує	+ справедливий, чесний
- егоїстичний	+ чуйний, уважний
- імпульсивний	+ переконливий, урівноважений
- пасивний	+ рішучий, діяльний, сміливий
- завжди невдоволений	+ людяний, доброзичливий

Подібні «портрети» студенти складають до різних категорій найманих працівників. На основі цього викладач може проводити зі студентами бесіди про поняття ЕІ та шукати разом з ними відповіді на питання «Які ж вони — люди з добре розвиненим ЕІ?»

Наступним прийомом розвитку ЕІ є прийом «активного слухання». Активне слухання, як і інші вербальні та невербальні навички спілкування, входить до групи важливих соціальних умінь, необхідних для управління взаємовідносинами з іншими людьми (тобто для позитивної взаємодії).

Активне слухання — слухання з правильною внутрішньою та зовнішньою активністю. Активне слухання (далі АС) допомагає встановити контакт і привернути до себе співрозмовника, зрозуміти його точку зору і при необхідності повернути її в потрібну сторону [2; 5; 8]. Зовнішнім вираженням активного слухання є знаки слухання: поворот і нахил тіла в бік співрозмовника, кивки, зоровий контакт, підтакування в знак згоди.

Прийом активного слухання доцільно використовувати на етапі розвитку вмінь діалогічного мовлення (ведення інтерв'ю або бесіди з бізнес-партнером), наприклад, у комунікативній ситуації знайомства з компанією, огляду підприємства або ведення переговорів. Проте застосування цього прийому вимагає від викладача певної підготовчої роботи: повідомлення студентам знань про стратегії АС, надання відповідних іншомовних кліше і позамовних засобів АС. Корисною буде і пам'ятка про те, чого не варто робити під час активного слухання, а саме: перебивати; розповідати про власний досвід; змінювати тему розмови; давати поради; давати оцінку співрозмовнику.

Іншомовні засоби АС напряду пов'язані з чотирма стратегіями АС: а) з'ясування (постановка уточнюючих питань «Чи вірно я зрозумів, що...»; «Це дійсно так?»); б) перефразування / переказ інформації, сказаної співрозмовником, своїми словами, інтерпретація («Якщо я вірно вас зрозумів, то...», «Отже, ви стверджуєте, що...»); в) відображення почуттів (вигуки подиву, захоплення, підтвердження, співпереживання); г) резюмування / підсумування розмови (повторення слів співрозмовника у стверджувальній формі, демонстрація свого ставлення до почутого, висловлення власного судження за суттю: «На мою думку...», «Я вважаю...»).

Тренування студентів у вживанні цих іншомовних засобів проходить поступово і долає всі етапи формування комунікативної компетенції у діалогічному мовленні, починаючи з рівня речення і закінчуючи рівнем повноцінних самостійно створених діалогів.

Прийом активного слухання дозволяє формувати у студентів такі професійно значущі з точки зору емоційного інтелекту якості особистості, як емпатія, толерантність, вміння встановлення емоційного контакту з партнером по спілкуванню, розпізнавання та оцінки емоцій інших людей, вміння саморегуляції та регуляції психоемоційних станів партнерів по спілкуванню.

Останній прийом, який також запозичений з психології, але може бути успішно застосований на заняттях з іноземної мови, називається «метод шести капелюхів» Едварда де Боно. Цей метод дозволяє використовувати коливання настрою або емоцій як засіб аналізу різних точок зору на проблему. Метод Боно вважається ефективною організацією мислення, у якій воно поділено на шість категорій. З кожною з них співвіднесений метафоричний капелюх певного кольору, що поєднує мислення з емоціями. Цей метод рекомендується застосовувати при обговоренні колективних питань, наприклад, питання про створення власного

бізнесу / підприємства (які переваги, труднощі, ризики і т. ін.). Кожен з присутніх вибирає або отримує конкретний капелюх і думає в цьому напрямку. Це забезпечує більш ефективну концентрацію уваги і легкість в управлінні власними думками і почуттями. Кожний колір має свої функції.

Білий капелюх — нас цікавлять тільки факти, ми маємо повідомити наявну детальну інформацію, статистичні дані.

Жовтий капелюх — ми сповнені оптимізму, досліджуємо можливі успіхи і позитивні сторони справи.

Чорний капелюх — застерігає і змушує думати критично. Ми з обережністю розмірковуємо про те, що може статися поганого або що піде не так.

Червоний капелюх — занотовуємо без пояснень всі почуття, ідеї та інтуїтивні прозріння, які в нас виникають під час обмірковування справи.

Зелений капелюх — працюємо творчо, збираємо всі альтернативні, креативні рішення, шукаємо нові можливості та ідеї, вибудовуємо нові концепції.

Синій капелюх — включаємо холодний розум, керуємось лише розумовими процесами, слідуємо за дотриманням всіх шести капелюхів.

Отже, організація ефективного освітнього середовища на заняттях з іноземної мови у вищій передбачає сьогодні обов'язкове створення викладачем таких ситуацій міжкультурного спілкування, які сприяють розвитку емоційного інтелекту майбутніх успішних фахівців.

Під час вирішення спільних завдань, моделювання і програвання комунікативних, емоційно насичених ситуацій студенти вчаться розуміти та регулювати свої емоції, розвивати емпатійні здібності, вчитись реагувати на критику, знаходити нові стратегії взаємодії з іншими людьми.

Список використаних джерел

1. Бабюк О. Сім причин, чому емоційний інтелект є однією з професійних навичок, чия значущість швидко зростає [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.empatia.pro/7-prychyn-chomu-emotsijnyj-intelekt-ye-odniyeyu-z-profesijnyh-navychok-chyua-znachushhist-shvydko-zrostaye/>
2. Войтюк О.А., Ваколюк Т.В., Балендр А.В. Активне слухання як ефективна стратегія навчання іноземної мови під час підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників // Вісник Національного університету оборони України. — 2014. — № 6 (43). — С. 282–287.
3. Державний стандарт початкової освіти [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti>
4. Емоційний інтелект і можливості його розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.empatia.pro/emotsijnyj-intelekt-i-shlyahy-jogo-rozvy/>
5. Козлов Н.І. Активне слухання [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://psychologis.com.ua/aktivnoe_slushanie.htm
6. Красина О. Чи існує щастя на робочому місці? Цікаві тренди та висновки дослідження [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://prohr.rabota.ua/chi-issnuye-shhastya-na-robochomu-mistsi-tsikavi-trendi-ta-visnovki-doslidzhennya/>
7. Кузнєцов М.А., Діомідова Н.Ю. Емоційний інтелект як чинник психоемоційних станів студентів в умовах іспиту. — Харків : «Діса плюс», 2017. — 189 с.

8. Пихтіна Н.П. Основи педагогічної техніки [Текст]: навч, посібник / Н. П. Пихтіна. — К.: Центр учбової літератури, 2013. — 316 с.
9. Проєкт SEE Learning: затверджені програма та матеріали для шкіл [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://nus.org.ua/news/proyekt-see-learning-zatverdzheni-programa-ta-materialy-dlya-shkil/>
10. ТОП-10 компетенцій більшості професій и дистанційного обучения [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://i-go-go.com.ua/top-10-kompetencij-bolshinstva-professij-i-distancionnogo-obucheniya/>.

Бергер Л.С.

старший викладач кафедри іноземних мов факультету фінансів

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Коломійцева А.О.

старший викладач кафедри іноземних мов факультету фінансів

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Анотація. У статті розглянуто особливості та шляхи формування педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу. Проаналізовано основні напрями удосконалення професіоналізму викладача шляхом підвищення ефективності його компонентів. Підкреслено значущість того, що викладач вищого навчального закладу свою професійну діяльність здійснює у кількох напрямках: педагогічна, методична, наукова, виховна робота.

Abstract. The article discusses the features and ways of forming pedagogical skills of teachers of higher education. The basic directions of improvement of teacher professionalism by improving the efficiency of its components are analyzed. The significance of university teacher's professional activity carried out in several areas: educational, methodical, scientific, educational work is emphasized.

Ключові слова: педагогічна майстерність, викладач вищої школи, компоненти педагогічної майстерності, активність, академічна мобільність.

Key words: pedagogical skill, high school teacher, components of pedagogical skill, activity, academic mobility.

Постановка проблеми. Перехід України до ступеневої системи підготовки фахівців поставив на порядок денний проблему реорганізації освітнього процесу в закладах професійної освіти. Реформа освіти вимагає пошуку принципово нових теоретичних рішень, розробки психолого-педагогічного забезпечення інтеграційних процесів у професійній підготовці. Сучасний ринок праці ставить завдання забезпечити випереджувальний розвиток фахової підготовки на основі ефективної координації діяльності усіх ланок освіти, тісної їх інтеграції з наукою і виробництвом за допомогою створення навчально-науково-виробничих комплексів; виховання спеціалістів, які поєднують фундаментальні знання і ґрунтовну практичну підготовку; посилення індивідуального підходу; розвиток творчих здібностей майбутніх фахівців.

Задекларований перехід до ступеневого навчання змінює структуру фахової освіти, вимагає створення нових за формою і змістом нормативних документів планування навчального процесу. Для підготовки фахівців у системі ступеневої